

I

(1979-1980)

DEL PRIMER COP QUE VAIG NÉIXER, no me'n recordo; el segon fou el dia en què la meva mare va decidir suïcidar-se. Va ser poc original: es llançà d'un cinquè pis, saltant o deixant-se caure de la finestra del menjador.

He sentit a dir que molts dels que cauen de gran alçada arriben a terra morts d'un atac de cor. Potser un cinquè pis no és alçada suficient; la caiguda, amb prou feines, devia haver durat un parell de segons. I m'hi jugo un pèsol que la meva mare duia una bona dosi de pastilletes grogues al cos. Dubto que s'hagués adonat de què passava abans que l'asfalt la colpegés.

Un suïcidi sempre és enutjós per als qui es queden. Això és, en part, el que busquen els suïcides: deixar enrere un pòsit de culpabilitat, una incertesa, un "podia haver fet més" que acaba corsecant. No al meu pare, és clar, que en aquella època passejava la seva manca de cor per Madrid, vivint com un rei castellà a un xalet de La Moraleja amb una tal Merche que jo amb prou feines coneixia. La gran tragèdia de la meva mare fou que el seu suïcidi no va ser un cop greu per a ningú.

Per a mi va suposar un renaixement. L'any 1979 jo tenia sis anys. Era un nen silenciós, apocat i en alerta permanent per no posar la galta en la trajectòria d'una bufetada. La

meva mare patia depressió, i es refugiava cada cop amb més assiduitat en l'alcohol i els somnífers. Sempre duia alguna pastilleta groga al damunt. La seva bossa de mà tenia un fons permanent de pastilles grogues. Algun cop me n'apareixia alguna, inexplicablement, a la butxaca de la meva bata d'escola, o a la maleta malgirbada que em preparava quan m'enviava a Madrid, com aquell dia.

Jo n'acabava de trobar una. La duia a la mà decidint si me l'empassava o no quan l'hostessa d'Iberia me la va arrabassar per posar-me el pitet de plàstic. Era una noia rossa, d'ulls blavíssims, maternal, que per parlar amb mi s'ajupia, col·locant les mans entre els genolls, i no desaprofitava cap oportunitat per fer-me enrogir les galtes a força de pessics afectuosos.

Fou la mateixa noia la que, minuts després, es va ajupir davant meu, amb les mans entre els genolls, quan jo ja seia al seient 9-A del vol que havia d'anar a Madrid. El meu pitet de plàstic deia que era un nen que viatjava sol. Però aquell dia de juliol no vaig arribar a viatjar. L'hostessa havia deixat de somriure i de pessigar-me. Em mirava —ara era ella la que tenia les galtes vermelles— amb un tarannà hesitant, sense saber per on començar. Com li dius a un nen que la seva mare s'ha suïcidat? Va decidir al final que ja se n'ocuparia un altre de donar-me la mala notícia.

—Et faria res acompanyar-me fora un momentet, xato? —em preguntà. I va envermellir encara més.

Feia deu minuts que les portes de l'avió havien tornat a obrir-se quan ja semblava que ens n'anàvem.

Una camioneta blanca m'esperava a la pista amb la porta oberta. Dempeus, un home que em va somriure d'una manera estranya —als sis anys jo encara no sabia apreciar les mirades de condol— em va indicar amb la mà que pugés. Tot plegat em va fer sentir molt important. Nogensmenys, jo estava una mica neguitós perquè no volia perdre el vol. No és que tingués un especial interès en veure el meu pare a Madrid, però sabia

com s'enfadava si els avions arribaven tard. M'imaginava que el fet que l'avió arribés sense mi no el faria gaire content.

L'hostessa em va agafar la mà, ja asseguts a la camioneta, i la va col·locar sobre la seva faldilla blava. Amb els polzes, me l'anava acariciant amb suavitat. De tant en tant, em mirava amb la mateixa expressió, il·legible per a mi, que feia uns instants m'havia ofert el conductor. Quan jo li somreia es posava molt vermella i apartava la vista.

Abans d'arribar a la terminal, vaig poder veure com l'avió tancava les portes i es disposava a arrencar.

—L'avió se'n va! —li vaig dir a l'hostessa amb angoixa. Però ella només em va fer que sí amb el cap i em va tornar a somriure amb les galtes enceses.

—Al meu pare no li agrada que arribi tard —vaig afegir.

L'hostessa va romandre callada mirant per la finestra. M'imaginava inventant-me excuses perquè mon pare no em renyés. Jo no en tenia cap culpa. La culpa era de l'hostessa rossa que no acabava de decidir on m'havia de deixar.

De la seva mà, vaig pujar al pis de dalt, on hi havia uns guàrdies civils i la tieta de la meva mare, la tieta Júlia, la que m'acabava de dur a l'aeroport aquell matí. La meva mare no solia acompanyar-me, perquè deia que no estava d'acord a fer-me anar tant amunt i avall, només perquè al meu pare i a la seva puta els agradés de tenir-me un cap de setmana de tant en tant. Jo, als sis anys, no sabia el que volia dir puta, però ja sabia que la meva mare anomenava així la Merche. Pel to amb què ho deia, intuïa que puta devia ser una mala paraula. Jo classificava l'insult al mateix nivell que, per exemple, idiota.

La tieta Júlia tenia els ulls envermellits i inflats. Duia un mocador a la mà. Havia estat plorant, i era estrany, perquè era una persona que solia estar sempre alegre. Quan em va veure va exclamar:

—Siscu, fill meu!

Va arrencar a plorar un cop més mentre m'abraçava i m'omplia la galta de llàgrimes.

Quan els adults es miren entre ells i canvien constantment el pes d'una cama a l'altra davant d'un menor és senyal que alguna cosa no va bé. Aquell matí de juliol del 1979, amb sis anys acabats de fer, em van informar, de manera el·líptica i confusa, que la meva mare s'havia llançat per la finestra. Tenint en compte que vivíem en un cinquè pis, ja llavors em vaig adonar que la cosa era greu.

La tieta Júlia no va poder acabar l'explicació, i un home molt ben vestit i amb olor de colònia a qui no havia vist mai es va ajupir davant meu per dir-me:

—El que la teva tieta vol dir-te, Francesc, és que la teva mare és al cel. Ens ha deixat, Francesc.

L'home, vaig saber després, va resultar ser l'advocat i amic personal de la meva mare. Havia anat de pressa a l'aeroport aquell matí per interceptar-nos, tot just després de rebre la notícia, però havia arribat quan jo ja era camí de l'avió. Se'l veia emocionat. Vaig comprendre que ell també estava trist. Alguna cosa em deia que esperaven que em posés a plorar, o a fer una escena. Però a mi em feia molta vergonya, i em vaig quedar com estava.

Si l'avió cap a Madrid sortia d'hora al matí, normalment jo solia anar a dormir la nit abans a casa de la tieta Júlia, perquè ella vivia a Sants i li era molt més fàcil acompanyar-me des de casa seva que no pas haver d'anar fins a Gràcia a buscar-me. Es veu que aquella nit, mentre jo dormia al sofà-llit de la tieta, envoltat per l'eterna olor d'espígol que sempre feien els seus llençols, la meva mare no havia pogut més i havia decidit deixar-me orfe. La nit que jo dormia a casa de la tieta Júlia, amb la maleteta a punt per anar a passar tres dies a La Moraleja, la meva mare va beure prou whisky amb pastilletes grogues per tenir el coratge de saltar d'un cinquè pis.

De vegades penso que s'ha de ser molt valent per ser un covard. La meva mare no va saber viure mai sense el

meu pare, i feia anys que volia fugir d'aquest món. Potser la meua existència l'havia frenada algun cop en el passat, no ho sé. Però sé —o intueixo— que el meu pare no la va estimar mai. Només s'hi va casar perquè això és el que feien els nois decents en els primers anys setanta quan deixaven embarassada una noia.

Així doncs, la meua sola presència devia ser insuportable per a la meua mare; jo era per a ella un recordatori perenne de la seva desgràcia. Potser la mort va arribar com un alliberament. Per a mi, fou com tornar a néixer, perquè la meua vida des de llavors no s'assemblaria en res a l'anterior.

Una figura femenina flota entre els núvols envoltada de pastilletes grogues. De vegades, té el rostre de la meua mare, cada cop més borrós a mesura que passen els anys, però sempre duu un uniforme blau d'hostessa d'avió. No sembla preocupada; somriu, i em mira directament als ulls amb estimació. Gairebé sempre és rossa. Em diu que no em preocupi, que l'aigua ens acollirà i després ens prendrem una Coca-Cola junts. Allarga la mà i prova de pessigar-me. Però just quan estic a punt de sentir els seus dits a la galta, els núvols desapareixen i la voravia l'esclafa amb la força d'un tren. Tot queda en silenci; només se senten els meus plors, que ressonen a les parets buides de l'infinit. Acabo de néixer.

He somiat moltes vegades els darrers segons de la meua mare. Més ben dit, en somnis, he creat fantasies sobre la seva caiguda. Però ha arribat un moment en què ja no sé si les imatges de la meua ment les he imaginades jo o me les ha provocades el poema d'un escriptor d'Atlanta anomenat James Dickey, que, l'any 1967, va dedicar un llarg poema a una dissortada hostessa.

La francesa Françoise-Marie-Gabrielle Chabiel de Morière treballava a la línia aèria Allegheny Airlines. El 19 d'octubre de 1962, viatjava a bord d'un Convair 340 que volava a quatre

mil metres d'altura. Algú la va avisar que se sentia un xiulet a la part del darrere. La porta d'emergència no tancava bé. Va tapar l'escletxa amb una funda de coixí, creient que això faria el fet, i se'n va oblidar; havia de començar els preparatius per a l'aterratge a Filadèlfia.

Les seves darreres paraules van ser: "*Ladies and gentlemen, we...*", just abans que un canvi de pressió sobtat fes saltar la porta d'emergència com si fos el tap d'una ampolla de cava. La malaurada Françoise fou xuclada cap al buit.

Va caure a un prat rocallós als afores de Farmington, Connecticut. Alguns testimonis van assegurar que se sentí un crit que va durar trenta segons. Després, tot va quedar en silenci.

Françoise Morière, de petita, volia ser un ocell. Va néixer en el si d'una família de *petite noblesse* francesa i va passar les vacances de la infància al *château* familiar. D'adolescent va patir una greu crisi d'ansietat, que la va dur de sanatori en sanatori durant tres anys, període en el qual no va pronunciar ni una sola paraula. Només recordaria el dia en què va començar a piular com un ocell movent els braços per volar.

Quan vaig conèixer per primer cop *Falling*, de Dickey, una suor freda em va recórrer l'espina. Al poema, la Françoise evoluciona del pànic i la confusió inicials a l'esperança de sobreviure a la caiguda. Per a l'hostessa, el tràngol succeeix a càmera lenta; flota a l'aire calent durant interminables minuts, en els quals es convenç que no només se'n sortirà, sinó que serà tot plegat per a ella un alliberament.

Vaig llegir-lo quan tenia disset anys, i la suor freda no era tan sols pel fet que Dickey descrivia amb precisió el meu somni sobre la meua mare, sinó perquè em va excitar molt la descripció de l'*striptease* de l'hostessa en plena caiguda mentre es prepara per fondre el seu cos amb la terra fèrtil del prat. Per a Dickey, la caiguda des de quatre mil metres és el preludi d'un acte sexual, ferotge i brutal, entre una deessa de la fertilitat i una terra dura i implacable. Jo vaig néixer d'un acte sexual semblant. El primer cop, vaig ser un accident no desitjat,

quasi avortat a Londres. El segon, aquell dia de juliol en què la meva mare va tenir els pebrots de saltar d'un cinquè pis, la meva existència va adquirir sentit; em vaig sentir alliberat, com l'hostessa quan, a pocs segons de la seva mort, es treu la faixa que li oprimeix el cul, un gest carregat de simbolisme.

L'avantatge del temps passat em fa veure la meva mare amb una nova perspectiva. Ella sola, sense l'ajut de ningú, em va oferir la vida, em va parir contra l'asfalt d'aquell carrer del barri de Gràcia. Encara avui, quan ja he fet els trenta, em costa decidir-me entre odiar i estimar la que fou la meva mare.

Del somni borrós dels meus primers sis anys no en tinc res més a dir. La meva segona vida, que és la que interessa, va començar aquell estiu a casa de la tieta Júlia. Va ser una època estranya; la tieta no parava de plorar, però també de queixar-se de la seva mala sort.

—I ara què en faré, jo, d'una criatura? Son pare se n'hauria de fer càrrec —deia a les veïnes.

No em van deixar anar a casa meva més que el dia de l'enterrament per vestir-me d'americana i corbata —que es veu que jo tenia a un armari per alguna raó que no recordo—. Mai no vaig poder recollir les meves joguines ni les meves llibretes per pintar.

El funeral va ser un episodi confús. El meu pare, que sembla ser que havia dit que hi aniria, no hi va aparèixer. No em va importar gaire; mon pare em feia por. La gent —la majoria dones amb pèls al bigoti que punxaven i que jo no coneixia de res— em feia petons i m'abraçava. Molts maleïen el meu progenitor d'una manera o altra, i quasi tots em compadien sense que jo sabés gaire per què.

—Tieta Júlia —vaig preguntar jo—, per què el pare no ha vingut?

Però la tieta no em va contestar; va sospirar sorollosament i va dir alguna cosa entre dents que no vaig arribar a sentir.

Mon pare era un covard. Va saber de seguida que era el responsable més directe del suïcidi de la meva mare. No va atrevir-se a fer acte de presència entre tants amics i parents de la que havia estat la seva dona. A més, quedava l'assumpte més espinós de tots: jo. Quan el meu pare ens va abandonar —jo no tenia més de dos anys—, va deixar clar que no volia fer-se càrrec de mi, que ell havia ofert a la meva mare d'avortar a Londres, però ella, com a bona catòlica —i per allò del què diran—, s'hi havia negat. Només un temps després, i perquè jo devia fer gràcia a la Merche, va començar a sol·licitar la meva presència a Madrid, on s'havia instal·lat per qüestions de feina.

Tot això m'ho va anar explicar de mica en mica la tieta Júlia, entre paraules pintoresques i no gaire afalagadores envers el que havia estat marit de la seva neboda. El fet que la meva mare es matés ho interpreto també com una manera de passar-li la *patata calenta* —és a dir, jo— a mon pare, perquè ell se'n fes càrrec. El problema és que el final dels setanta eren temps de canvis, de confusió, i ningú no va saber trobar la manera, la llei, l'autoritat suficient —o les ganes— de forçar el meu pare i la Merche a cuidar-me i educar-me.

La tieta Júlia, vist ara amb la distància d'uns quants anys, va ser un encant de dona. Va fer tot el possible per evitar que jo quedés traumatitzat per sempre. Era una dona ja gran a qui aquestes coses la superaven. Sé que, a la seva manera, va mirar de donar-me tot l'amor que va poder. Però aquelles setmanes a casa seva envoltat de l'oloreta d'espígol dia i nit van ser difícils per a mi. La tieta estava constantment nerviosa i queixosa, i de tant en tant em clavava algun crit que em deixava gelat. A l'instant, però, se'n penedia. Llavors m'abraçava i plorava una miqueta.

És curiós pensar, ara, que, en certa manera, va ser una benedicció per a la tieta Júlia el fet que jo em quedés sense mare. Amb el pas dels anys, jo havia de ser el seu pont cap a un nou matrimoni i una nova vida que ella ni tan sols

s'hagués atrevit a imaginar llavors. De vegades, la vida té uns girs tan inesperats que la fan apassionant.

Malgrat tot, aquell estiu va ser un temps de contrastos. Vaig viure envoltat de moltes llàgrimes, però jo no recordo haver-ne vessat ni una; feia massa calor tot el dia però jo tenia sempre fred.

—On és el meu nebot? —va cridar en Nil en entrar a casa la tieta—. Ah, carallot! Ets aquí!

En Nil era el germà de la meva mare. Recordava vagament haver-lo vist a l'enterrament. Més ben dit, recordava la seva dona, la Berta, pel seu caminar insegur i la seva blancor de fantasma, tallada a mitja cara per unes celles negríssimes i rectes.

A les reunions familiars sempre s'havia parlat d'en Nil com un cas sense remei. Ah, en Nil, el bala perduda!, solien dir els parents de la meva mare. I llavors, invariablement, negaven amb el cap i feien la cara que feia mon pare quan parlava de política.

La història me la va explicar el mateix Nil quan ja feia anys que vivia amb ell. L'idealisme de la joventut l'havia substituït un escepticisme sa i una actitud pragmàtica no exempta de ganes de gaudir de la vida.

En Nil, el dia que va fer disset anys, va dir a casa seva que se n'anava als Pirineus a viure a la natura. De fet, va anar primer a Eivissa, que no es pot dir que li vingués de pas, i allà s'hi va quedar. Eren els anys seixanta. Calia viure en comunitat, fumar molta marihuana i practicar el sexe sense mesura, i això fou, bàsicament, el que en Nil va fer durant quatre anys. Llavors va conèixer la Berta, una noia jove de Santa Eulària, filla de camperols eivissencs, que li va fer plantejar-se coses tan burgeses com el matrimoni, guanyar-se la vida i fer alguna cosa de profit.

Aquesta obra va ser guardonada amb el Premi Fiter i Rossell de novel·la,
atorgat a la XLI Nit Literària Andorrana, 2018, i dotat pel Govern d'Andorra.
El jurat l'integren: Enric Canals, Jordi Pasques i Robert Pastor.

© del text: Ignasi Serrahima Arbestain, 2018

© d'aquesta edició: Pagès Editors, S L, 2019

Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida

www.pageseditors.cat

editorial@pageseditors.cat

Primera edició: març de 2019

ISBN: 978-84-1303-077-7

DL: L 220-2019

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L

www.bobala.cat

◀ imprès a **lleida** ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.